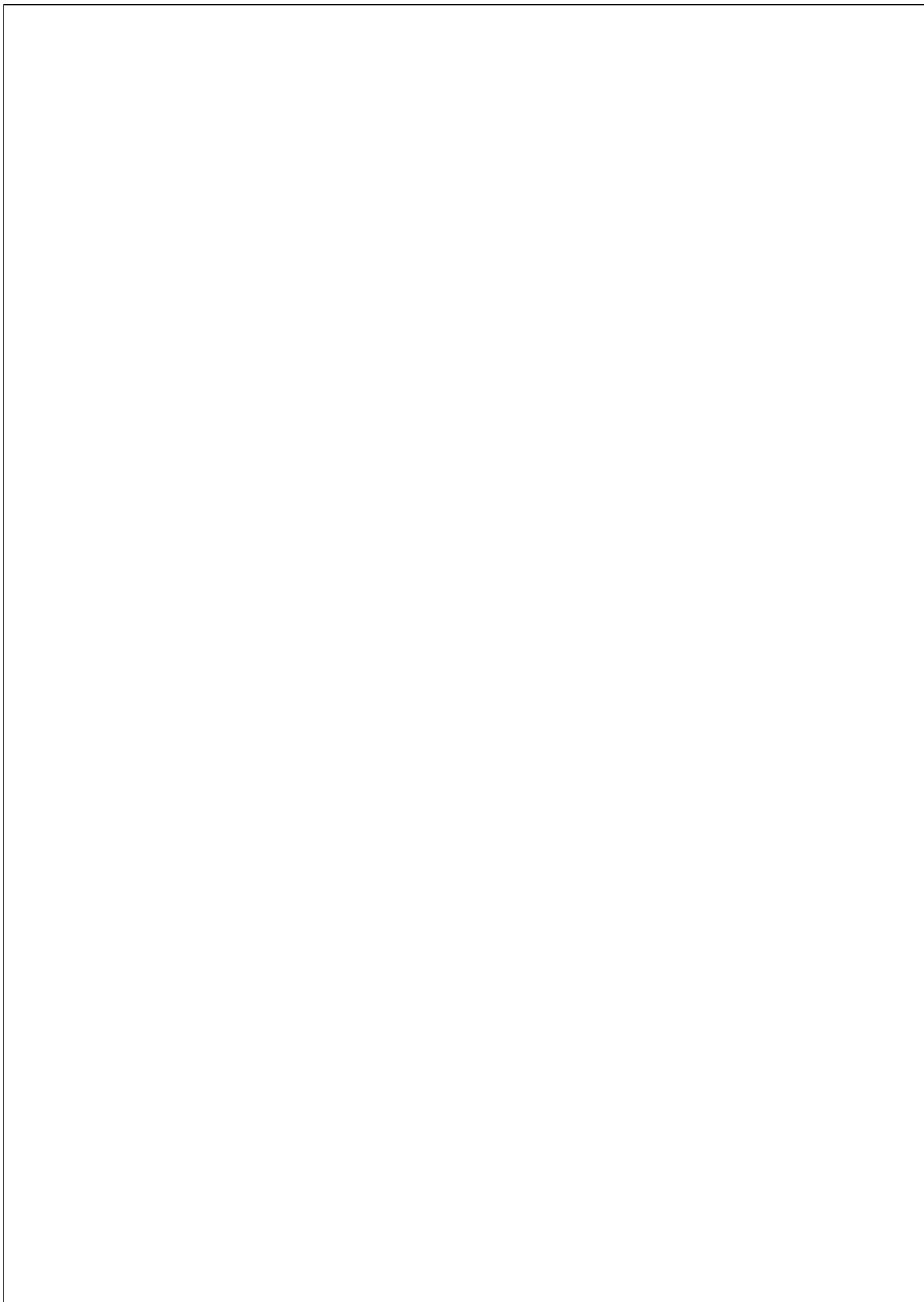

Instytut Pamięci Narodowej - Katowice

<https://katowice.ipn.gov.pl/pl3/aktualnosci/243482,Michal-Luty-bohaterem-siodmego-spotkania-w-ramach-cyklu-45-lat-Solidarnosciquot-.html>

05.06.2026, 21:13

[Następny](#)

[Powrót](#)

Michał Luty bohaterem siódmego spotkania w ramach cyklu 45 lat „Solidarności” Śląsko-Dąbrowskiej - ludzie i struktury - Katowice, 24 czerwca 2026

24.06.2026

[Górny Śląsk](#) [Michał Luty](#) [NSZZ Solidarność](#) [Wszechnica Górnośląska](#)

45 lat w historii najnowszej to cała epoka. Tyle trwał okres komunizmu w Polsce i tyle samo obecnie minęło od powstania Solidarności, która z czasem doprowadziła do zakończenia tej epoki. Dla ludzi młodych dekada lat 80. jest tym, czym dla ówczesnego pokolenia była druga wojna światowa, jest czymś, o czym się wiedziało, ale czego się nie doświadczyło. Wolne Związki Zawodowe, Konfederacja Polski Niepodległej, NSZZ „Solidarność”, Niezależne Zrzeszenie Studentów, Solidarność Walcząca i dziesiątki mniejszych organizacji przyniosły nam wolność. Powinniśmy o tym stale przypominać. Stąd pomysł cyklu spotkań pt. 45 lat „Solidarności” Śląsko-Dąbrowskiej - ludzie i struktury, poświęconego bohaterom naszej najnowszej historii.

24 czerwca 2026 r. o godz. 14.00 w Przystanku Historia Centrum Edukacyjnym IPN w Katowicach im. Henryka Sławika, przy ul. św. Jana 10 odbędzie się kolejne spotkanie w ramach cyklu. Naszym gościem specjalnym będzie Michał Luty. Porozmawiamy o fenomenie Wszechnicy Górnośląskiej. Spotkanie poprowadzą dr hab. Tomasz Kurpierz i dr Jarosław Neja, pracownicy Oddziałowego Biura Badań Historycznych IPN w Katowicach.

Michał Luty, z wykształcenia chemik, absolwent Uniwersytetu Warszawskiego. Od 1980 r. zaangażowany w organizowanie struktur „Solidarności” śląsko-dąbrowskiej, współtwórca wraz z żoną Marią Turkowską-Luty niezależnej Wszechnicy Górnośląskiej, w ramach której do wprowadzenia stanu wojennego zorganizowano ponad sto spotkań z wybitnymi ludźmi nauki i kultury oraz opozycjonistami. W 1982 r. internowany, od grudnia 1983 r. do marca 1985 r. aresztowany i więziony. W drugiej połowie lat osiemdziesiątych jeden z liderów podziemnej „S” w woj. katowickim, odpowiedzialny m.in. za poligrafię. Po 1989 r. społecznik i polityk, księgarz, samorządowiec, m.in. trzykrotny wiceprezydent Katowic, inicjator wielu przedsięwzięć społeczno-kulturalnych, kilkakrotnie odznaczony za działalność opozycyjną.

Organizator: Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Katowicach.

Partnerzy: Region Śląsko-Dąbrowskiej NSZZ „Solidarność”, Komisja Zakładowa NSZZ „Solidarność” Uniwersytetu Śląskiego, Stowarzyszenie Pokolenie.

W 2023 r. ukazała się publikacja Michała Lutego [„Dziesięć lat w Śląsko-Dąbrowskiej »Solidarności«. Wspomnienia z lat 1980-1990”](#) w ramach Centralnego Projektu Badawczego IPN: [„Solidarność” i opór społeczny 1956-1989](#)”. Seria Wydawnicza Oddziału IPN w Katowicach.

Michał Luty

Dziesięć lat w śląsko-dąbrowskiej „Solidarności”

Wspomnienia z lat 1980–1990

Walka o wolne słowo - Wszechnica Górnośląska (1980-1981)

Jednym z podstawowych celów, jaki od jesieni 1980 r. przyświecał członkom NSZZ „Solidarność” i innych opozycyjnych organizacji było przełamanie monopolu informacyjnego władz komunistycznych.

Służyła temu przede wszystkim dynamicznie rozwijająca się niezależna prasa, a także wykłady znanych działaczy opozycyjnych i przedstawicieli szeroko rozumianej niezależnej nauki i kultury. Na Górnym Śląsku pod koniec 1980 r. powstała Wszechnica Górnośląska, czyli znakomicie organizowana i prowadzona seria wykładów, która miała duży udział w stworzeniu w regionie pola do nieskrępowanej dyskusji na wiele zakazanych do tej pory tematów z zakresu spraw społeczno-politycznych, historii, ekonomii i kultury.

Pomysł powołania tego niezależnego forum pojawił się na początku roku akademickiego. Początkowo wykłady prowadzone były nieregularnie, ale na przełomie 1980 i 1981 roku ich organizacja przybrała bardziej sformalizowany charakter. Główną rolę odegrało tu małżeństwo Lutyh - Michał Luty (chemik, pracownik Instytutu Przemysłu Tworzyw i Farb w Gliwicach) i Maria Turkowska-Luty (filolog, pracownik naukowy Uniwersytetu Śląskiego), a także kilku innych wykładowców z UŚ i Akademii Ekonomicznej oraz studenci z Niezależnego Zrzeszenia Studentów. Merytoryczną opiekę sprawowała Rada Programowa, na czele której stanął prof. Ireneusz Opacki z UŚ.

W spotkaniach, które odbywały się głównie w Katowicach (najczęściej w Instytucie Fizyki Uniwersytetu Śląskiego), Gliwicach i Sosnowcu uczestniczyli nie tylko studenci i ludzie związani ze środowiskiem akademickim, ale także wielu robotników, m. in. czytelnicy wydawanego w Hucie Katowice „Wolnego Związkowca”, na łamach którego zamieszczano regularnie program wszechnicy. Od stycznia do 13 grudnia 1981 r. odbyło się ponad sto wykładów, które przyciągały prawdziwe tłumy - normą było to, że ludzie nie mieścili się w salach, stali na korytarzach, balkonach i innych miejscach. Ogromnym zainteresowaniem cieszyły się zwłaszcza wykłady dotyczące historii Polski, przekłamaney lub przemilczanej władze komunistyczne - ludzie z zapartym tchem słuchali m.in. o zbrodni katyńskiej, Powstaniu Warszawskim, pakcie Ribbentrop-Mołotow, antykomunistycznym podziemiu niepodległościowym. Szczególną popularnością cieszyły się wykłady dr. Bogdana Kopańskiego z UŚ na temat wojny w Afganistanie i Związku Sowieckiego. Wszechnica organizowała również spotkania z udziałem opozycjonistów. Uczestniczyli w nich m.in. (niektórzy dwukrotnie) Jacek Kuroń, Tadeusz Mazowiecki, Adam Michnik, Mirosław Chojecki, Jan Lityński, Tomasz Strzembosz, Jadwiga Staniszkis. W maju 1981 r., z pewnymi trudnościami (sala w ostatniej chwili przed spotkaniem została zamknięta „z powodu malowania” i szybko trzeba było szukać innego miejsca), odbył się wykład ks. Józef Tischnera. Kilkakrotnie zaproszono również reprezentantów drugiej strony. Na Politechnice Śląskiej w Gliwicach gościł m.in. Jerzy Urban, potem Mieczysław F. Rakowski.

Przez kilka miesięcy Wszechnica Górnośląska prowadziła działalność niezależnie od regionalnych struktur związkowych, dopiero po powstaniu latem 1981 r. Zarządu Regionu Śląsko-Dąbrowskiego NSZZ „Solidarność” formalnie została jego agendą, zaś Michał Luty od października zaczął pracować na etacie władz regionalnych „Solidarności”. Wchodząc organizacyjnie w struktury Zarządu, organizatorzy Wszechnicy zagwarantowali sobie znaczną autonomię. Ostatnie spotkanie przed wprowadzeniem stanu wojennego odbyło się 10 grudnia 1981 r.

Niezależne wykłady, autentyczne zainteresowanie niezakłamaną historią i wieloma innymi

dziedzinami, podparte dostępem do bezdebitowych wydawnictw były prawdziwym zwycięstwem nad ówczesną cenzurą i ważnym gwarantem trwałości przemian zapoczątkowanych powstaniem „Solidarności”. „Nie sposób było już wyobrazić sobie dalszego nauczania w dotychczasowym stylu, pomijając takie wydarzenia jak pakt Ribbentrop-Mołotow, zbrodnia katyńska czy Październik 1956. – wspominał Michał Luty – Któregoś dnia po kolejnym wykładzie w ramach Wszechnicy Górnośląskiej podszedł do mnie jeden z młodych wtedy doktorów [komunistycznych wykładowców – T.K.] i poprosił o jakieś książki na temat najnowszej historii, mówiąc, że został wydelegowany przez grupę swoich kolegów. Powiedział szczerze: »mamy kłopot, studenci zadają nam niewygodne pytania i nie wiemy, co na nie odpowiedzieć«. Zakupił szereg pozycji autorstwa Pobóg-Malinowskiego, Swianiewicza, Herlinga-Grudzińskiego, Kołakowskiego i odszedł zadowolony”.

dr hab. Tomasz Kurpierz (OBBH IPN Katowice)

[Poprzedni Strona](#)

Katowice

Katowice

NSZZ Solidarność

Cykl spotkań